

врегульованих суспільних відносин; б) громадянське суспільство є специфічною позадержавною сферою суспільного життя. Загальна ж історико-правова тенденція полягає в тому, що в XVII-XVIII ст. перше тлумачення починає поступово (в міру становлення демократичних держав та розвитку громадських рухів) співіснувати з другим. Вони існують і сьогодні, не покидаючи межі наукового дискурсу стосовно того, яка з тенденцій є панівною.

Екстраполяція отриманих результатів на вітчизняний ґрунт з метою визначення основних шляхів розбудови громадянського суспільства в Україні дає змогу автору статті стверджувати, що воно використовується принаймні у трьох значеннях.

Перший підхід може бути визначений як „ідеальний”. Згідно з ним громадянське суспільство — це своєрідна панацея від всіх проблем та струсів суспільно-політичного, правового та економічного життя країни, яка утверджується як автоматична паралель розвиткові демократії. Але таке тлумачення громадянського суспільства не витримує критики: якщо все відбувається автоматично, то навіщо взагалі вести мову про формування громадянського суспільства, про певні політичні, правові, законодавчі дії?

Другий підхід до тлумачення громадянського суспільства — „прагматичний”. Ідея громадянського суспільства використовується виключно як один із чинників політичної боротьби у вищих еталонах державної влади. Звідси — чисельні некритичні оцінки та прогнози щодо ступеня розвитку інститутів громадянського суспільства в Україні. Небезпеку такого підходу можна пояснити тим, що він повністю відкидає соціально-економічні показники, питання гармонійного поєднання громадянського суспільства і соціальної, правової держави, проблеми правового забезпечення і підміняє їх питаннями державно-політичного регулювання.

Третій підхід — „науковий”. Для представників цього підходу, незважаючи на методологічні відмінності у тлумаченні сутності та механізмів дії громадянського суспільства, характерна саме науковість, незатьмарена політичними чи будь-якими іншими мотивами спрямованість на об'єктивне, коректне, чітке, адекватне розуміння феномена громадянського суспільства та складних процесів його взаємодії із соціальною, правовою державою.

Як видається автору, перспективою подальших розвідок у даному напрямку є створення такої концепції соціально-політичного становлення громадянського суспільства в Україні, котра виявляє історичні передумови сучасних суперечностей між соціальними, національними та політичними процесами, спирається на певний розвиток соціальної сфери як джерела людської життєдіяльності, визначає особливості взаємовідносин суспільства і соціальної, правової держави, а також вирішує протиріччя між гуманітарними перспективами та суспільним прогресом.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Кресіна І. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси: (Етнополітологічний аналіз).- К.,1998.- 392 с.;
2. Поппер К.Р. Открытое общество и его враги.- М.,1992.- Т.1.- С.218; 3.Кін Д. Громадянське суспільство. Старі образи, нове бачення. Переклад з англ. — К., 2000. — С. 51; 4. Копейчиков В.В., Олійник А.Ю. Громадянське суспільство і шляхи його формування // Реферативний огляд діючого законодавства і практики його застосування.- К.,1996.- С.6; 5. Институты самоуправления: историко-правовое исследование.- М.,1995.- С.296; 6. Литвин В. Громадянське суспільство: міфи й реальність // Дзеркало тижня.-2002.- 26 січня – 1 лютого; 7. Alexander J. Bringing Democracy Back In / Intellectuals Beyond Academy. Ed. by Ch. Lemert. – Sage, 1990. – P. 168. 8. Колодій А. Чемпіони громадянського суспільства: Доповідь на заключній регіональній конференції проекту.- Львів, 2003.- 8 лютого; 9. Патнам Р. Д. Творення демократії. Традиції громадської активності в сучасній Італії. – К., 2001; 10. Бицилли П.М. Место Ренессанса в истории культуры.- СПб.,1996.- С.12; 11. Макиавелли Н. Государь.- М.,1990.- С.54; 12. Гоббс Т. Левиафан или материя, форма и власть государства церковного и гражданского // Собрание сочинений.- М.,1989.- Т.1.- С.113; 13. Локк Дж. Сочинения.- М.,1998.- Т.3.- С.312; 14. Монтескье Ш.Л. Избранные произведения.- М.,1955.- С.289; 15. Руссо Ж.-Ж. Трактаты.- М.,1969.- С.161-162.

Г.Я. Буртяк

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ УКРАЇНИ ЯК НОСІЇ РІЗНИХ ІДЕОЛОГІЙ

Сучасне життя українського суспільства немислиме без політичних партій, які є важливим елементом існуючої політичної системи, ареною змагання політичних курсів, ідей,

які виражають інтереси певних суспільних груп, є активними і впливовими носіями різноманітних політичних ідеологій, особливо під час проведення виборів різних рівнів.

У відповідності із Конституцією¹ та Законом України „Про політичні партії в Україні”² суспільне життя у нашій державі ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності: жодна ідеологія не може визнаватися як обов’язкова. Наші громадяни мають право на свободу об’єднань у різні політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів.

Органи державної влади, місцевого самоврядування, їх посадові особи не мають права виокремлювати у своєму ставленні певні політичні партії чи надавати їм привілеї, а також сприяти окремим політичним партіям, якщо інше не передбачено законом, у провадженні їх діяльності (ст. 4). Політичні партії мають право вільно проводити свою діяльність у межах, передбачених відповідним законодавством, брати участь у виборах всіх рівнів, використовувати державні засоби масової інформації, їм гарантується свобода опозиційної діяльності (ст.12). Діяльність політичної партії в Україні може бути заборонена лише за рішенням суду (ст. 5).

Разом з тим сьогодні ми спостерігаємо багато відмінностей у діяльності й організації партій порівняно з попередніми періодами політичного життя. Звичайно, ці відмінності не можуть не викликати багато запитань. Насамперед, яка родова ознака тих політичних організацій, що нині отримали назви „кадрові партії”, „масові партії”, „картельні партії” тощо? Як через велику кількість партій дати ідеологічне визначення окремо взятої партії? За такого стану справ виникає необхідність дослідити суть партій, що існують сьогодні в Україні, історичну логіку їх становлення та соціальну обумовленість.

Така постановка проблеми пов’язана, насамперед, із практичним завданням входження України у політико-економічну панораму міжнародних відносин. В залежності від того, яку форму політичної організації вона обере, які партії очолять державу і владу, залежить авторитет і статус України.

Про актуальність дослідження свідчить і недостатній рівень розробленості проблем, які висвітлені в даній статті. Автором з’ясовано, що становлення і розвиток політичних партій у тих чи інших аспектах досліджувалися вченими країн Заходу. Серед них варто виділити Г.Адамса, Р.Арона, П.Бурдье, Р.Далю, Ж.-М. Денкена, М. Догана, М.Дюверже, А.Лейпхарга, Р.Міхельса, Р.-Ж.Шварценберга. Серед зарубіжних вчених постсоціалістичних країн в розрізі дослідження даної проблеми слід відзначити здобутки А.Авторханова, Х.Бекназар-Юзбашева, Ф.Бурлацького, К.Гаджиєва, В.Гельмана, В.Коломейцева, І.Левіна, В.Любіна, С.Переғудова, С.Пшизової, М.Чілли, Н.Шевцової, Т.Шмачкової, Ю.Юдіна.

Серед українських вчених, які досліджували теорію і практику функціонування політичних партій, необхідно відзначити праці С.Бабія, Е.Базовкіна, М.Білецького, М.Погребинського, А.Білоуса, К.Богомаза, В.Якушика, Н. Гаєвої, О.Гараня, В.Журавського, І.Калмакана, О.Брищенка, М.Кириченка, А.Колодій, О.Корнієвського, В.Костицького, Т.Кузьо, В.Литвина, І.Музики, Ф.Рудича, М.Примуша, А.Слюсаренка, М.Томенка, Ю.Шведа, Г.Шморгуна, В.Яблонського.

Та, незважаючи на значну увагу, приділену проблематиці розвитку політичних партій, праці зазначених авторів засвідчують, по-перше, недостатню розробленість механізму функціонування партій і їх взаємодії з іншими інститутами політичної системи.

По-друге, далеко не всі наукові праці, присвячені даній тематиці, мають сучасне звучання, що об’єктивно пояснюється, насамперед, динамікою самого партійного будівництва в Україні.

По-третє, у працях, автори яких присвятили свої дослідження певним аспектам формування партій, відсутній теоретично-узагальнюючий підхід: історики вбачають у них своє, соціологи й політологи — своє, правознавці — своє.

Виходячи з цього, метою даної статті є визначення ідеологічної сутності політичних партій України на сучасному етапі та співвіднесення її з тим конкретним соціально-

політичним змістом, який "опредмечує" діяльність політичних партій.

Дана мета актуалізована також тим, що сучасній людині потрібні не тільки емпіричні знання для визначення суті політичних партій, але й можливість провести між ними логічні паралелі, аналогії, порівняння — все те, без чого неможливо обрати оптимальну соціальну позицію стосовно тієї чи іншої політичної партії.

Сучасна українська багатопартійність веде свій родовід від діяльності правозахисних груп, котрі постали як українське відгалуження гельсінського руху (від Гельсінської хартії 1975 р.) на ґрунті боротьби за громадянські права людини та визнання права нації на самовизначення. Це була Українська група сприяння виконанню Гельсінських угод, а згодом — Українська Гельсінська спілка.

Передумови організаційного створення системи багатопартійності були закладені в період так званої „перебудови”, особливо з 1987 до 1989 рр., коли виникають десятки громадсько-політичних клубів, груп та об'єднань (за підрахунками науковців їх було понад 125).

Офіційно оформлення багатопартійності в Україні було започатковане в 1990 р. і стало можливим завдяки скасуванню ст. 6,7 Конституції СРСР, у яких закріплювалася однопартійна система. Першою легалізованою партією стала, поряд із тодішньою КПУ, Українська республіканська партія (УРП).

У становленні багатопартійності можна виділити 4 основних етапи³:

1) 1990-1991 рр. - створення перших альтернативних політичних партій на базі громадсько-політичних об'єднань некомуністичної орієнтації, неформальних суспільних рухів часів перебудови;

2) 1992-1994 рр. - легалізація найбільш впливових партій — носіїв альтернативних ідеологій — КПУ та НРУ, інтенсивне заповнення політичного простору партіями „брендового” типу (йдеться про проголошення комуністичної, соціал-демократичної, націонал-демократичної та іншої ідеології як основи партійної діяльності та партійних програм);

3) 1995-1998 рр. - перші розколи в партіях „брендового” типу (утворення ПСПУ, СДПУ(о), започаткування та інтенсивний розвиток тенденцій утворення партій адміністративним шляхом, а також партій „політичних проєктів” фінансово-промислових груп та окремих осіб;

4) 1999- н/ч - розподіл політичного простору найбільш впливовими партіями, посилення тенденції розколу „брендових” партій.

З огляду на нормативні та правові акти, в Україні функціонують партії різних політичних ідеологій і класифікуються за різними ознаками, а саме: за формами і методами правління є - ліберальними, демократичними, авторитарними; за ставленням до влади - правлячими, опозиційними, нейтральними; за місцем у системі влади - легальними; за політичним спрямуванням - лівими, центристськими, правими.

Так, до “правих” відносять ті партії, що стоять на позиціях захисту і зміцнення класичного капіталізму. Їх характерними рисами є орієнтація на ринкову економіку, приватну власність, пріоритет інтересів особи над інтересами колективу та держави, на такі цінності як релігія, сім'я, моральність, загальноконсервативний стиль політичного мислення.

До “лівих” зараховують партії, які негативно оцінюють капіталістичний лад і свою роль вбачають у будівництві суспільства на засадах соціалістичних відносин. Партії лівого спрямування віддають перевагу соціалістичній економіці, яка має базуватися на загальнонародній власності, державному контролю за всіма сферами суспільного життя, орієнтуються на такі цінності як пролетарський інтернаціоналізм та соціалістичний колективізм.

“Центристи” — це партії, які у певному співвідношенні одночасно сповідують цінності як лівоцентристських, так і правоцентристських політичних течій. Вони визнають модель змішаної економіки, політичну демократію та парламентаризм, ідейно-політичний та світоглядний плюралізм, приватну власність на засоби виробництва і землю, соціальну

орієнтованість ринкових реформ в економіці, виступають проти втручання держави у сферу громадянського суспільства, за здійснення контролю над державою з боку політичних партій та громадських інституцій, відстоюють еволюційний шлях розвитку суспільства.

Розрізняють різні підходи до класифікації опозиційних політичних партій, наявність яких є важливою ознакою демократичності кожного суспільства. Так, за місцем дії опозицію характеризують як парламентську і позапарламентську; за ставленням до системи влади - як системну і позасистемну; за характером вимог — як радикальну, помірковану і лояльну.

Системна опозиція, зокрема, поділяє основні цінності, принципи та цілі існуючої політичної системи, але заперечує методи здійснення політики. Позасистемна — протистоїть основним принципам існуючої політичної системи, виступає за радикальну зміну політичного режиму. Поміркована опозиція частіше визначається як „конструктивна” тобто така, що застосовує переважно методи парламентського тиску, вдається до „політичних торгів” з принципових питань. Радикальна (жорстка) опозиція застосовує як парламентські, так і позапарламентські методи тиску та, як правило, відкидає будь-які компроміси з діючою владою.

Всі політичні партії, які діють на Україні, а їх станом на 1 січня 2003 р. зареєстровано 125, є легальними, тобто такими, які функціонують на основі існуючих у державі законодавчих актів⁴.

За ідеологічним спрямуванням політичні партії України поділяються на: комуністичні, соціалістичні, ліберально-демократичні, консервативні, націоналістичні та християнські, які є предметом нашого поглибленого аналізу.

Партії комуністично-соціалістичного спрямування. До них належать Комуністична партія України (КПУ), Комуністична партія робітників і селян (КПРС), Комуністична партія України (оновлена) (КПУ(о)), Соціалістична партія України (СПУ), Прогресивна соціалістична партія України (ПСПУ), Партія Всеукраїнське об'єднання лівих “Справедливість” та інші. Ці партії відрізняються від інших своїм вагомим впливом на політичне життя держави, постійним електоратом на виборах.

Незважаючи на певні ідеологічні розбіжності, загальними рисами їх соціально-політичних програм є прихильність до соціалізму, суспільної власності, побудова держави та її політичної системи за активної участі трудящих, відродження безплатної системи охорони здоров'я й освіти, придушення корупції і злочинності, припинення розшарування суспільства на багатих і бідних, зміцнення зв'язків з колишніми радянськими республіками як суверенними державами і, в першу чергу, з Російською Федерацією, опозиція до існуючої влади тощо.

Найбільш організаційно та ідейно-політично сформованою і структуризованою партією цього спрямування є Комуністична партія України (КПУ), головними програмними цілями якої є відродження народовладдя, постійний контроль трудящих за діяльністю владних структур, придушення корупції і злочинності, очищення і оздоровлення духовної атмосфери суспільства; здійснення соціалістичних перетворень, які б дозволили відродити економіку, надання кожній сім'ї постійної роботи, безплатного і якісного лікування та навчання своїх дітей, гарантування забезпеченої старості. Про авторитет комуністичної ідеології свідчить завоювання в ході парламентських виборів 2002 р. по загальнодержавному багатомандатному округу, на яких партія виступала самостійно, близько 20 процентів голосів виборців (59 депутатських мандатів у парламенті).

Позитивних результатів досягла також Соціалістична партія України (СПУ), завоювавши 20 депутатських місць (6,87 проц. голосів виборців). В основі її передвиборної програми були сім основних викликів: 1) владу — під контроль народу; 2) роботу і зарплату, пенсії і соціальний захист; 3) селу — державну підтримку; 4) підприємництву — фіксований податок; 5) комунальні платежі — посилені та обґрунтовані; 6) дітям і молоді — державну турботу; 7) повернення вкрадених заощаджень.

Партії соціал-демократичного спрямування. До них відносять соціал-демократичну партію України (об'єднану) (СДПУ(о)), соціал-демократичну партію України (СДПУ),

Українську соціал-демократичну партію (УСДП), Всеукраїнську партію трудящих (ВПТ), які у своїй діяльності сповідують принцип демократичного соціалізму, ринкової економіки, сильної соціальної політики, багатопартійності, політичного плюралізму.

Найбільш багаточисельною серед партій цього спектру нині в Україні є СДПУ (о). Завдяки активній передвиборній кампанії під час парламентських виборів 2002 р., в яких СДПУ (о) виступала самостійно, партія по багатомандатному загальнодержавному виборчому округу набрала 6,27 відсотка голосів виборців (19 депутатських місць), пройшовши до вищого законодавчого органу — парламенту. Це значно менше, ніж розраховували соціал-демократи (об'єднані), але набагато більше, ніж їхні опоненти. Чимало політологів вважають, що СДПУ (о), маючи чітко розгалужену структуру партійних організацій на місцях, належну матеріальну базу та добре підготовлені кадри, і надалі займатиме провідне місце в українському суспільстві при формуванні політичної ситуації в державі. Цьому, безперечно, сприяє призначення голови СДПУ(о) В. Медведчука главою президентської адміністрації.

Партіями ліберально-демократичного спектра є Народно-демократична партія (НДП), “Трудова Україна” (ТУ), Українська партія промисловців і підприємців (УППП) “Партія регіонів України” (ПРУ), Аграрна партія України (АПУ), Демократичний Союз (ДС), Партія Зелених України (ПЗУ), Ліберальна партія (ЛП) та інші. Вони сповідують ліберальні, демократичні цінності, є прихильниками приватної власності, збільшення реальних доходів населення, прискорення ринкових реформ, відродження села, розвитку місцевого самоврядування, розширення прав регіонів, примноження української освіти, культури, духовності, входження України в європейські і світові структури.

Однак більшість названих партій не відрізняються чіткою ідеологічно-організаційною структурованістю, не мають достатньої кількості осередків на місцях, мало пов'язані з соціальними верствами населення, а тому не зуміли на парламентських виборах 2002 року переконати своїх виборців у реальності поставлених завдань та у виконанні передвиборних обіцянок, в результаті чого за виборчий блок “За єдину Україну” по багатомандатному виборчому округу проголосували лише 11,77 проц. виборців (35 мандатів).

Значно краще спрацювали “заєдинці” у мажоритарних округах, виборовши близько 70 депутатських місць. Чимало спостерігачів, які були присутні під час виборів, політологів, представників ЗМІ пояснюють таку ситуацію використанням партією влади адмінресурсу, інших брудних технологій. Згодом списки фракцій “заєдинців” під певним тиском поповнились депутатами-самовисуванцями, що породило конфронтацію між виборчими блоками “Наша Україна” та “За єдину Україну”.

Зазнавши поразки на виборах по багатомандатному виборчому округу, заєдинці зразу ж після обрання керівництва Верховної Ради на базі свого блоку “За єдину Україну” створили кілька самостійних фракцій (УППП та “Трудова Україна”, “Регіони України”, Народно-демократичної партії, “Аграрники України”, “Європейський вибір”).

До консервативних партій України відносяться Українська консервативна республіканська партія (УКРП), Українська національна консервативна партія (УНКП), Українська республіканська партія “Собор” (УРП “Собор”) та інші. Їх об'єднує боротьба за розвиток традицій українського народу, культури, мови, за зміцнення сім'ї, моральних норм. Вони є прибічниками сильної незалежної унітарної української держави, правової демократії у формі парламентської республіки, сувереном влади в якій має стати український народ, ринкових перетворень, приватної власності. На сучасному етапі ці партії в українському суспільстві є малочисельними і маловпливовими.

До партій консервативного спрямування деякі політологи відносять також Народний Рух України (НРУ), Український Народний Рух (УНР), Народний Рух “За єдність”, хоча, на нашу думку, їх варто було б зараховувати до партій національного спрямування, тим більше, що в ході парламентських виборів 2002 р. вони були у виборчому блоці В.Ющенка “Наша Україна”, до складу якого входили партії не консервативного, а національно-

демократичного, ліберального та християнського напрямків.

До партій націоналістичного спрямування відносять Конгрес Українських Націоналістів (КУН), Організацію українських націоналістів-державників (ОУН(д)), Всеукраїнське політичне об'єднання “Державна самостійність України” (ДСУ), Українську Національну асамблею (УНА), Соціал-національну партію України (СНПУ). Основним для них є втілення національної ідеї в усіх сферах життєдіяльності української нації на принципах етнічної категорії, тобто забезпечення українцям пріоритетних прав у питаннях управління державою.

Полеміка, яка розгорнулася в Україні навколо цієї проблеми, є досить актуальною, складною, суперечливою. Більшість пересічних громадян (за результатами опитування) погоджуються з думкою академіка П.Толочка, що національна ідея — це не етнічна категорія, а державно-політична. Для національної ідеї, яка була б спроможна консолідувати весь народ України на надзусилля в розбудові нового суспільного ладу, незалежної держави потрібна політична нація, яка в Україні складається з українців, росіян, білорусів, румунів, угорців, євреїв, кримських татар та інших етнічних груп. Українці як корінне населення (титульна нація) дають назву країні, українська мова є державною⁵. Економічна ж система України повинна будуватися на основі ринкових відносин. Уряд має бути сформований та організований однією політичною силою, яка здобула у виборах більшість. Місцеві органи повинні бути побудовані на принципі самоврядування.

Серед націонал-радикального крила політичних партій найпомітнішою є Українська Національна Асамблея — (УНА), лідери якої вважають, що “нація існує лише в двох можливих станах : у стані війни, себто розвитку, або в стані миру, себто занепаду”. Ця партія брала участь у парламентських виборах як самостійна партія, однак набрала лише 0,04 відсотка голосів виборців, що свідчить про її низьку популярність серед виборців. Малочисельними і маловпливовими є й інші партії цього спектра.

Більш привабливими на політичній арені могли б бути християнські партії, до складу яких входять Християнсько-демократична партія України (ХДПУ), Українська християнсько-демократична партія (УХДП), Християнсько-ліберальний Союз (ХЛС), Республіканська християнська партія (РХП), Українська політична партія “Християнський Рух” (ХР), Всеукраїнське об'єднання християн (ВОХ) та інші. Однак через відсутність між ними належної єдності, малочисельність, недосконалість організаційних структур, їх участь у політичному житті України є неефективною та малопомітною.

Слід окремо виділити питання практики використання політичними партіями України законодавчого права об'єднуватися напередодні виборів у виборчі блоки.

Окремого аналізу в зв'язку з вищесказаним заслуговують ідеологічний аспект та мотиви формування під час парламентських виборів 2002 р. виборчого блоку політичних партій “Блок Віктора Ющенка “Наша Україна” та “Виборчого блоку Юлії Тимошенко”. Так, до складу блоку “Наша Україна” ввійшли Народний Рух України, Український Народний Рух, “Реформи і порядок”, Конгрес українських націоналістів, “Солідарність”, Ліберальна партія, а також Федерація профспілок України. Загальновідомо, що ці партії та організації сповідують далеко не однорідні політичні ідеології.

В. Ющенку, напевно, було нелегко зібрати під одним дахом рухівців і лібералів, українських націоналістів і представників “Солідарності”. Закономірно виникає питання: що може об'єднувати, скажімо, представника федерації профспілок України О.Стояна, який відносить себе до захисників трудового люду, і В.Пинзеника, лідера партії “Реформи і порядок”, який, впровадивши в життя українську “ваучеризацію”, зробив наших людей ще більш знедоленими.

Згодом політологи дадуть більш глибокий аналіз цій унікальній політичній ситуації. Однак вже сьогодні можна сказати, що більшість з них сіли в один човен, щоб насамперед отримати місце в парламенті, ігноруючи при цьому ідеологічні розбіжності. Про це, зокрема, засвідчує зрада в ході виборів керівництва Верховної Ради групи депутатів, яких ющенківці виключили із фракції, а також вихід із фракції „Наша Україна” О. Стояна.

Завдяки привабливій передвиборній програмі, а також високому авторитету В.Ющенка, який для багатьох громадян України завдяки вмілій передвиборній агітації став символом “рятівника нації”, виборчий блок “Наша Україна” набрав по багатомандатному округу найбільшу кількість голосів виборців - 23,57 проц. (70 місць). Разом із одномандатниками фракція “Наша Україна” заволоділа 110 мандатами. Це було несподіванкою як для владних структур, так і для багатьох соціологів та політологів. Однак поки що цього виявилось замало для святкування перемоги над своїми опонентами.

Певного успіху на виборах 2002 р. домогся “Виборчий блок Юлії Тимошенко” (7,26 відсотка, 22 місця у парламенті). Об’єднавшись з політичними партіями, які сповідують різні політичні ідеології, (“Батьківщина”, “Антимафія”, Конфедерація незалежних профспілок, “Собор”, Соціал-демократична партія, Українська республіканська партія), свою передвиборну компанію БЮТ проводив під гаслами: 1) пріоритет розвитку духовності; 2) воля до справедливості як науковий метод удосконалення суспільства, заснований на виявленні, оприлюдненні і врегулюванні конфліктів. Втілюючи ці дві складові в життя, вважали автори програми, Україна виконає свою історичну місію і доведе, що здатна бути взірцем духовності та еталоном побудови справедливого суспільства. Така ідея, на їх думку, змогла б об’єднати націю, свідомо роз’єднану та ошукану.

Окремо варто сказати про політичні ідеології та їх носіїв, які є найбільш впливовими на Вінниччині. Як показали парламентські вибори й вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних і міських голів, найкращих результатів по багатомандатному виборчому округу в області домоглися виборчий блок “Блок В.Ющенка “Наша Україна” (29,19 % виборців), Соціалістична партія України (21,42 %), виборчий блок Юлії Тимошенко (13,54 %), Комуністична партія України (11,64 %).

Незначна кількість виборців області проголосували за пропрезидентський блок “За Єдину Україну” (6,31%). Ще нижчу кількість голосів отримали Соціал-демократична партія України (об’єднана) (1,92 %), виборчий блок політичних партій “Блок Наталії Вітренко” (1,33 %), “Жінки за майбутнє” всеукраїнське політичне об’єднання” (1,05 %), Партія Зелених України (0,7 %), партія “Яблуко” (0,32 %) та інші.

До складу Вінницької обласної Ради обрано 99 депутатів, з яких дві третини мандатів набрав блок “За Єдину Україну”. На виборах депутатів Вінницької міської ради та міського голови перемогу здобули партії ліберально-демократичного спрямування. Аналогічна ситуація склалася у містах, районах, селищах та селах області.

З обраних депутатів всіх рівнів області найбільше обрано з числа тих, які висунуті зборами виборців (70 відсотків), з тих, кого висували партії, блоки та громадські об’єднання - лише половина, із самовисуванців — обраний тільки кожен десятий. Майже половина депутатів усіх рівнів рад в області та третина сільських, селищних, міських голів обрані вперше. На 14,4 тисячі мандатів було висунуто майже 22 тисячі кандидатів⁶.

В ході проведення парламентських виборів, виборів депутатів місцевих рад і сільських, селищних і міських голів 2002 р. в Україні було допущено чимало порушень, а саме: на багатьох виборчих дільницях не було створено умов для їх проведення, неякісно підготовлені і уточнені списки виборців, не виконано норми Закону про формування виборчих комісій, більшість членів яких не мали досвіду. Не виправдала себе норма щодо голосування за відкріпленими талонами, що призводило до зловживань на виборчих дільницях. Багато порушень було зі сторони засобів масової інформації, мало місце використання адміністративного ресурсу, поширеним був вражаючий підкуп виборців.

Переконалим доказом цього є опубліковані коаліцією громадських організацій України “Свобода вибору” дані про рентабельність одного голосу для кожного із суб’єктів виборчого процесу, середня вартість “симпатії” якого становить 1,7 грн. Найдорожчими виявилися голоси на підтримку “Всеукраїнського об’єднання християн” - 24,5 грн., а найдешевшими КПУ - 0,1 грн. Голос одного прихильника “Жінок за майбутнє” коштував 12,2грн., Партії зелених — 11,3 грн., СДПУ (о) — 7,1 грн., “За Єду” — 1,1 грн., “НУ” — 0,4 грн., БЮТ — 0,3 грн., СПУ — 0,3 грн.⁷

Враховуючи вище окреслене, можна зробити наступні висновки:

1. При будь-яких формах політичного й ідеологічного зв'язку партії залишаються найважливішим і найскладнішим механізмом, що забезпечує чутливість держави до громадських інтересів.

2. Нині політичні партії України є основними носіями різних ідеологій, ареною змагання політичних курсів, ідей, які виражають інтереси різних суспільних груп, сутність ідеологічних орієнтацій українського суспільства в цілому, грають провідну роль у різних політичних процесах. Все більшому еволюціонуванню політичних партій у бік підвищення їх ролі в суспільстві сприятиме перехід до проведення в країні майбутніх парламентських виборів на пропорційній основі.

3. Сьогодні більшість політичних партій України є малочисельними і маловпливовими в суспільстві, з низьким рівнем ідеологічної та політичної визначеності, що не дає можливості в повному обсязі зробити порівняльний аналіз їх ідеологічних уподобань, показати єдність і відмінність програмних документів. Свої регіональні структурні утворення мають лише 27 політичних партій, діяльність 35 політичних об'єднань поширюється менш ніж на половину регіонів України (від 13 до 1). Не мають жодного зареєстрованого структурного утворення 11 політичних партій. В результаті відсутнє чітке політичне структурування українського суспільства, має місце політична нестабільність у державі⁸.

4. Форми і методи діяльності українських партій в основному зводяться до проголошення заяв з приводу різних політичних подій, організації масових акцій, розробки концепцій розвитку різних сторін суспільного життя. Досі більшість партій не оволоділи мистецтвом політичного маркетингу, не навчилися висувати конкретні пропозиції щодо розв'язання гострих соціальних проблем, більшість з них виявилась неспроможною до створення власної повноцінної вертикальної та горизонтальної структури.

5. Не до кінця визначеним є кількісний склад партій, оскільки самі партії зацікавлені у завищенні власної чисельності у пропагандистських цілях. Незалежні експерти називають 1,5-2 млн. осіб, які є членами партій, що становить 4-5 процентів дорослого населення. Фінансування партій має непрозорий характер і здійснюється за рахунок спонсорських, а не членських внесків, звіти про бюджети партій не публікуються. Немає чіткої картини про вихід партійних видань, їх видавців.

6. В умовах конституційно гарантованого політичного та ідеологічного плюралізму зміст партійних програм багато в чому визначають правові нормативні документи, втручаючись у сферу партійної ідеології. Політичним партіям забороняється керуватися у своїй діяльності певними ідеями і пропагувати їх. Втручання права у сферу партійної ідеології здійснюється також шляхом встановлення певних ідеологічних рамок, ідеологічних орієнтирів, що знаходить відбиток у нормах про обов'язки політичних партій⁹.

Цілком очевидним є і те, що позитивний результат діяльності політичних партій ймовірний лише за умови, якщо їх політична ідеологія та практична діяльність щодо забезпечення належного добробуту людей буде найбільш привабливою і зрозумілою більшості громадян України.

Практика сучасної внутріпартійної і міжпартійної боротьби за владу, регулювання порядку створення і діяльності, а також визначення завдань, функцій і прав новостворених партій у сучасних умовах, теоретичні обґрунтування їх необхідності — усе це, безсумнівно, становить собою актуальну політичну проблему. Одночасно вона є основою подальших наукових досліджень, що, насамперед, стосуються механізмів інституціалізації і структурної трансформації політичних партій.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Видання інституту законодавства Верховної Ради України. - К., 1996. - С.15-16; 2. Про політичні партії в Україні: Закон України // Голос України. - 2001. - 12 травня; 3. Політичні партії України напередодні парламентських виборів: стан і тенденції (Аналітична доповідь УЦПД) // Національна безпека і

Серія: ІСТОРІЯ

.....
оборона.- 2001.- №12.- С.17.; 4. Перелік партій, зареєстрованих Міністерством юстиції України (станом на 01.01.2003 р.) // Урядовий кур'єр.- 2003.- 13 лютого.; 5. Толочко П. Ми більше руські, ніж вони // Хочу все знати.- 2001.- 14 лютого.; 6. Підсумки парламентських виборів, виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних і міських голів 2002 року // Поточний архів Вінницької обласної Ради.; 7. Голос України.- 2002.- 9 квітня.; 8. Партій може поменшати // Голос України.- 2003.- 16 січня.; 9. Примуш М. Політичні партії: механізми інституціоналізації і структурної трансформації: Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора політичних наук.-Львів,2003.- С.30.